IX. Ulusal Sosyoloji Kongresi

19-21 Eylül 2019
ASBÜ - ANKARA

"Anlamak çözmeye yetmiyor..."

TOPLUM 4.0

Çözülme
Mutabakat
Belirsizlik
Müzakere
Güvencesizlik
Mücadele

BİLDİRİLER KİTABI

SOSYOLOJİ DERNEĞİ
1990

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
ASBÜ

IX. Ulusal Sosyoloji Kongresi

Toplum 4.0

BİLDİRİLER KİTABI

Editör

Akın Bakioğlu

Ankara 2019

ISBN: 978-975-98503-7-1

Tüm hakları saklıdır. Bildirilerdeki fikir ve görüşler yazarlarına aittir. Kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Sosyoloji Derneği'nin izni olmadan çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Sosyoloji Derneği Yayın No: 26

Elektronik Kitap.

Kapak Tasarım: Nisan Aktürk

IX. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı

Editör: Akın Bakioğlu

Sosyoloji Derneği – Aralık 2019

ISBN: 978-975-98503-7-1

Sosyoloji Derneği
Mareşal Fevzi Çakmak Cad. No: 9/5 Beşevler, Ankara
Tel: +90 312 222 12 52
E-posta: sosyolojidernegi@gmail.com
Web: www.sosyolojidernegi.org.tr

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

ODTÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya

Sosyoloji Derneği Başkan Yardımcısı

A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Kezban Çelik

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

TED Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı

Prof. Dr. Erol Kahveci

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

ASBÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Dekanı

Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Günnur Ertong Attar

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Savaş

ASBÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı

Dr. Melih Yeşilbağ

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Aygül Fazlıoğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Hasan Kürşat Akcan

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Necmettin Erbakan Üni. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Feray Artar

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Akın Bakioğlu

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi

Cansu Okan

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Yavuz Yavuz

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

İrem Oruç

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Nazar Bal

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Kübra Aytaç

ASBÜ Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Tuğba Çapar

ASBÜ Psikoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Hatice Işık Baş

ASBÜ Psikoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Barış Can Sever

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi

ENDÜSTRİ 4.0 SÜRECİNİN ORTAYA ÇIKARDIĞI YENİ MESLEKİ YETKİNLİKLERİN İNSAN KAYNAKLARININ DÖNÜŞÜMÜNE ETKİSİNİ BELİRLEMEYE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA 296

EMRE DEMİRCİ

GENÇ KADINLARIN MEKÂN KULLANIMINDA SINIRLAR VE STRATEJİLER: KÂĞITHANE ÖRNEĞİ 308

RABİA DEMİRCİ

AŞKIN CİNSİYETİ: AŞK İLİŞKİLERİNDE ERKEKLİĞİN YENİDEN ÜRETİM STRATEJİLERİ 319

ZEYNEP DENİZ

AKADEMİNİN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ: RESEARCHGATE VE ACADEMIA. EDU SİTELERİNİN BİLGİ ÜRETİMİNİ DÖNÜŞTÜRMESİ 329

RUMEYSANUR DOĞAN

BİR KENTE RENK KATMAK MI, KENTİN RENGİNE BÜRÜNMEK Mİ? GENÇLERİN KOLEKTİF AİDİYET MEKÂNI TRABZON 338

GÜLMELEK DOĞANAY

EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN DEĞİŞEN YÜZÜ: "PROJE ÇOCUK" KAVRAMINA SOSYOLOJİK BAKIŞ 349

CANSU DURSUN

AFGANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇÜN MEDYA HABERLERİ ARACILIĞI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ 360

EMEL YİĞİTTÜRK EKİYOR

BOURDİEU SOSYOLOJİSİNDE BİR SİMGESEL ŞİDDET ARACI OLARAK TELEVİZYON 371

KAMİLE ELMASOĞLU

GÖÇ GERONTOLOJİSİ BAĞLAMINDA MEKÂNIN GÖÇMEN YAŞLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 379

ŞERİF ESENDEMİR

GÖÇ GERONTOLOJİSİ BAĞLAMINDA MEKÂNIN GÖÇMEN YAŞLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Şerif Esendemir[1]

Özet

Türkiye'de ve dünyada yaşlı nüfus oranı her geçen gün biraz daha artmaktadır. Söz konusu sosyo-demografik değişimin olumlu veya olumsuz seyrinden öte doğasının anlaşılmasında büyük bir fayda görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada ilk önce göçle birlikte kentlerde artan yaşlı nüfusundaki değişim üzerinde durularak bugüne ışık tutulmuştur. Sonrasında ise yerinde yaşlanan insanların göçle birlikte geldikleri kentlerde nasıl algılandıkları üzerinde durulmuştur. Göç gerontolijisi ve mekân gerontolojisi bağlamında ele alınan bu meselede göçün yerinden ettiği yaşlıların yeni durumuna dikkat çekilmiştir.

Göçmen yaşlıların durumu en az yaşlı kurumlarında adeta "mekânın mahkûmları" olan yaşlıların vaziyeti kadar dikkat çeker hale gelmiştir. Özellikle yoksulluk halleriyle çarpıldığında katmerli hale gelen göçmen yaşlıların sorunları alarm verecek düzeye erişmiştir. Bu bildirimizde farklı etnik gruplara ve geçmişlere sahip göçmen yaşlıların gittikleri yerlerde yaşama stratejileri üzerinde durulmuştur. Bu yaşam stratejilerinin diyasporada yaşayan yaşlılara yeni mekân tasavvurlarına bir katkıda bulunup bulunmadığına bakılmıştır, çünkü göçmen yaşlıların, yeni mekân tasavvurlarıyla, artık yaşlanılacak mekânı benimseme noktasında, karşılaştıkları sorunların üstesinden daha rahat gelebilecekleri öngörülmektedir.

Bu bildiride "Göç gerontolojisi bağlamında mekânın göçmen yaşlılar üzerindeki etkisi nedir?" sorusundan yola çıkılarak mekân gerontolojisinin teorik çerçevesi sunulmuştur. Böylece bu bildiri, göçmen yaşlılar üzerinde geride bırakılan mekânın/sılanın ve gelinen

---

[1] Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, serif@yildiz.edu.tr.

mekânın/gurbetin etkisi detaylı bir şekilde farklı izdüşümleriyle yürütülen bir kapsamlı bir çalışmayla ortaya konulmasına zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Demografik Dönüşüm*, *Göç Gerontolojisi*, *Mekân*, *Yoksulluk*, *Göçmen Yaşlı*.

1. Göç ve Demografik Dönüşüm

Son yıllarda gençlerin şehre artan göçü sonucunda ihtiyarların geride bırakılması, yaşlılığın kırsal bir nitelik kazandığı iddialarını beraberinde getirmiştir. Fakat bu, onun kent boyutunun/yüzünün göz ardı edilmesine yol açmamalıdır. Çünkü günümüz postmodern göç çağında kır-kent ayrımı, eskiye göre daha karışık bir hal almıştır. Özellikle yaşlılık gibi ırk, din, cinsiyet ve coğrafya gibi bütün toplumsal kategorileri kesen ve içeren bir sosyal olgunun topografik sınırlarını çizmek çok güçleşmiştir. Bu zorluğu anlamak için detaylı bir şekilde göç üzerinde durulması gerekmektedir.

Kimlik ve vatandaşlık tartışmalarında göçün klasik kimlikleri çözdüğü, melezleştirdiği ve dönüştürdüğü iddia edilmektedir. Yaşlılığı da yaşa dayalı bir kimlik olarak düşünürsek göçle birlikte büyük bir dönüşüm geçirdiğini söylemek fazla iddialı olmazsa gerektir.

Son yıllarda, demografik değişimin 21. Yüzyılın en büyük meselelerinden biri olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Bunun gündeme gelmesinin önemli nedenlerinden biri de günümüz demografik eğilimleri, diğeri de bunun sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerde oynayacağı rol olmuştur. Burada temel nokta, bu demografik değişimin oluşturduğu/oluşturacağı sorunların yaşlılık sosyal politikaları bağlamında nasıl ele alınması gerektiğidir.

Bazı istatistikleri vermekte büyük bir fayda vardır. Mesela, 1950'de 2,5 milyar olan dünya nüfusu, bugün 7,3 milyara ulaşmıştır. Orta ölçekli tahminler bile bunun 2050'de 9,1 milyara ulaşacağını öngörmektedirler.

Göç nüfus eğilimlerini değiştiren önemli hareketlerden biridir. Küresel çapta 191 milyon insan doğdukları ülkelerin dışında bir devlette yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler ortalama

olarak önümüzdeki 45 sene içinde yıllık bazda 2,2 kişinin gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere göç edeceğini hesaplamıştır (Malmberg, 2006).

Malmberg'e göre, günümüzde demografik değişim daha çok azalan doğum oranları ve artan ortalama yaşam süresiyle açıklanabilecek küresel bir fenomen olmuştur. Bütün dünya ülkelerinde doğum oranları ya düşmüştür ya da duraklama evresine girmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde bu, doğumların ölümlerle eşitlendiği, replasman düzeyinin bile altındadır. Çoğu ülkeler ortalama yaşam süresinin artığını zaten beyan etmişlerdir. Bu, 21. Yüzyılda dünya ülkelerinin büyük kısmının yaşlı bir nüfusa sahip olacağı anlamına gelmektedir (Malmberg, 2006).

2. Göçün Yersiz Yurtsuzlaştırdığı Yaşlılar

Göçle birlikte yaşlılar kısmen "mekânın mahkûmları" (Rowles, 1980) olmaktan çıkıp diyasporada yaşayan "garip gurebalar/gurbetçiler" haline gelmişlerdir. Küreselleşmeyle birlikte başka hiçbir diyara göç etmeksizin bir yerde doğup, yaşayıp ve orada ölme oranında büyük bir düşüş yaşandığını varsayabiliriz. Başka bir deyişle, insanların doğdukları yer ile farklı sebeplerden dolayı doydukları yer arasında farklılık gün geçtikte biraz daha belirginleşmektedir. Örneğin, İstanbul nüfusunun büyük bir kesiminin köken itibariyle farklı kentlere dayandığını söylemek mümkündür. 1965 sonrası işçi olarak Almanya'ya göç eden gurbetçilerimizin durumu da ortadır. Gurbete bir delikanlı olarak giden işçilerimizin bir kısmının yaşlandıktan ve emekli olduktan sonra da burada kaldıkları göze çarpmaktadır. Genelde orada yapılan yabancı evlilikleri ve orada doğup büyüyen çocuklarının anavatana dönmek istememeleri, onları böyle bir tercihe zorlamaktadır.

Göç, yaşlılığı bir başka diyarda ömrü tamamlama süreci haline getirmiştir (Rowles, 1980). Bu diyarda bazı avantajlarına rağmen yeni bir sosyo-kültürel alan hâkimiyeti kazanmak oldukça güçtür. Gidilen yer gurbetçiye yabancı bir yer olduğu için orada tutunmak epey bir zaman almaktadır. Gurbetçinin bir kültür çatışması yaşaması ve gündelik hayatını farklı sosyal kodlara göre düzenlemesi çok meşakkatli olmaktadır.

Gidilen ülkenin konukseverlik ve müsamahakârlık derecesi uyumu kolaylaştırsa da tersi bir durum da söz konusudur.

ABD'nin Kaliforniya Eyaleti'nde Santa Clara Valley'deki İranlı göçmen yaşlıları inceleyen Hegland ve arkadaşları göçmen yaşlıların kadın erkek münasebetinden tutun komşuluk ilişkilerine kadar birçok konuda büyük zorluklarla karşılaştıklarını belirtmektedirler. Onların toplumsal uyumunu sağlamak için onlara yönelik Grace Adult Day Health Care merkezi kurulmuş olsa da yaşlıların yalnızlıkla, depresyonla ve aynı dili konuşabilecekleri insanlardan mahrumiyetle savaştıklarını belirtmektedirler. Onlara göre, cemiyet ruhunun ve yakın komşuluk ilişkilerinin kaybolması, durumun vahametini göstermesi açısından çok önemlidirler. En zor olanı da artık çocuklarıyla ve torunlarıyla yakın ilişki kurmakta zorlanmalarıdır (Hegland vd., 2009). İstanbul'a başka şehirlerden gelen yaşlılarımızın ve Almanya'daki gurbetçi yaşlılarımızın muhafazakâr güçlü aile bağlarımızdan dolayı aynı derecede bir zorlukla karşılanmadıklarını varsaysak da, geniş aile yapımızın yavaş yavaş çözülüp yerini çekirdek aileye bırakması bundan farklı olmayan bir sonuca gidişin sinyallerini vermektedir.

Gurbette yaşayan farklı kökenlerden gelen yaşlıların siyasi anlamda yaşadıkları rahatsızlıkları azaltmak için alternatif mekânlar üretilmektedir. Bu yersiz yurtsuzlaşanlara gittikleri yer "yeryüzü cennetinde bir köşk/altın kafes" gibi sunulsa da geride bırakılan yere bir hasret vardır. Bu sıla özlemi, yaşlı için gurbeti sürekli hale getirmektedir. Yaşın beraberinde getirmiş olduğu başka hüzünlere bu ayrılık hüznünün de eklenmesi durumu biraz daha üstesinden gelinmesi zor bir hale sokmaktadır.

Zorunlu göç, genel itibariyle yaşlılık yıllarını bir sürgüne dönüştürmektedir. Örneğin, ABD'ye Küba'daki devrim sonrası giden insanların yaşlılık yıllarını sürgünde geçirmektedirler. Bu zorunlu göç sonucu sürgünde yaşayan Kübalı yaşlıları çalışan Martinez şu tespitlerde bulunmaktadır.

Birincisi, sürgündeki Kübalı yaşlılar ancak bir tiyatro oyununda bir araya gelip sosyalleşebilmektedirler. Bu oyunlara dışarıdan pek bir katılım olmadığı için etnik bir

temelde kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu, yaşlıların sosyal izolasyonunu azaltmaya ve kaldırmaya yetmemektedir.

İkincisi, aileleri yaşlılarının birinci dereceden destekçileri oldukları kadar aile bireyleri için bir stres kaynağı da olabilmektedirler. Hatta yaşlılar ile ABD'de doğan yeni kuşaklar arasında bir kuşak çatışması yaşanmaktadır. Bu kuşak çatışması iyi yönetilmezse ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla, aile, genelde yaşlının ruh güzelliğini besleyen duygusal bir yöne sahiptir, fakat zor zamanlarda, özellikle sürgünde yaşlıyı bazen depresyona sokmaktadır.

Son olarak, kuşak çatışmasıyla sürgünde yaşlıları bazen depresyona sokan genç kuşaklar, orada toplumları hakkındaki geliştirilen seterotipleri kırarak onlara dolaylı bir fayda da sağlamaktadırlar. Özellikle, müzik alanında gençlerin kendi dillerinde nostaljik parçalar söyleyerek yaşlılarını mutlu ettikleri ve yabancıların ön yargılarını kırdıkları görülmektedir (Martinez, 2009). Gurbetteki Türklerin çocuklarının, özellikle Almanya'da, bu yönde büyük başarılar sergiledikleri bilinmektedir. Gurbette kutladıkları bayramlarda, düzenledikleri festivallerde, giydikleri elbiselerde ve hatta yaptırdıkları döğmelerde Türk-İslam sembollerini kullanarak hem varlıklarını korumaktalar hem de yaşlılarla ortak bir noktada buluşup onları mutlu etmektedirler. Ancak bu yoğun ve özel ilgiyi müzik piyasasının tasallutundan korumak gittikçe zorlaşmaktadır, çünkü piyasa doğası gereği her şeyi kendine/faydasına göre dönüştürme hedefine sahiptir.

Yenilenme (yerine koyma) göçüyle, yaşlanmaya başlayan nüfus dışardan getirilen çalışan genç nüfusla dengelenmek istenmektedir. Çünkü yapılan nüfus tahminleriyle bazı gelişmiş ülkenin genel nüfuslarında bir düşüş, ama yaşlı nüfuslarında bir artış olacağı öngörülmektedir. Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Kore, Rusya, İngiltere ve ABD bu ülkeler arasında başı çekmektedirler. Özellikle söz konusu ülkelerde doğum oranları düştüğü ve yaşlı nüfus arttığı için iç ve dış genç nüfus takviyesine büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır.

Dışardan gelen göç yoluyla nüfusun etnik yapısında gözle görülür bir değişim meydana gelmektedir. Bu karma/çok kültürlü yeni melez toplumların oluşması anlamına

gelmektedir. İşte tamda bu noktada tek ırka dayalı bir ulus-devlet oluşturmayı planlayanlar ile çoğulculuğu savunanlar arasında bir çatışma yaşanmaktadır. Bu çatışma ortamı da en fazla göçmen unsurları vurmaktadır. Çünkü çoğu zaman yerlilerin, doğum oranları yüksek göçmenlerin uzun vadede nüfuslarını artırarak kendilerini azınlık durumuna sokabilme korkusu vardır. Bu korku beraberinde bir yabancı düşmanlığı ve gittiği yerde yaşlanan göçmenlerin sosyal haklarından ve güvencelerinden mahrumiyeti anlamına gelmektedir. Bundan dolayı gelişmiş ülkelere göçte bir azalma göze çarpmaktadır. Bu da iş gücünü olumsuz yönde etkileyeceği endişesini doğurmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun artması ülke içi göçün de yavaşladığı anlamına gelmektedir. Çünkü yaşlılıkla birlikte insanların hareket kabiliyeti azalmakta ve bulundukları yerlerde kalma istekleri artmaktadır. Yaşlı ve sağlık turizminin gelişmesiyle kısmi bir hareketlilik göze çarpsa da bu mevsimlik/dönemlik olmaktan öteye geçmemektedir.

3. Yoksulluk, Göç ve Yaşlılık

Göçün en önemli sebeplerinden biri hiç şüphesiz yoksulluktur. İnsanlar kendi topraklarında karşılaştıkları yoksulluktan kaçmak veya onu azaltmak için başka yerlere göç etme ihtiyacı hissetmektedirler. Çoğu zaman yaşlılar geride bırakılıp gençler göç ederlerse de daha sonra ilk fırsatta yaşlılar da götürülmekte ya da onlara dışardan çocukları tarafından maddi destek sağlanmaktadır. Fakat bazen çok fakir ülkelerden giden göçmenlerin/mültecilerin, Akdeniz'de görülen tekne facialarında görüldüğü üzere, dramatik kazalarla sonuçlanan acı bir durum da görülebilmektedir. Ki mesela bazı Afrika ülkelerinden çoğu yoksulun bu ölümlü yolculuğa çıkma gücü bile yoktur. Çünkü bu bile orta gelir düzeyinde belirli bir bütçe gerektirmektedir. Bu nedenle, çoğu yoksul için göç, mevsimlik ve yerel düzeyde kalmaktadır. Ancak gelişme açısından bakıldığında bu bile yoksulluğu birazda olsa azaltmaya yetmektedir.

Göç etmeyi başarabilenler, doğdukları ülkelerin gelişmesine çoğu yönden katkıda bulunmaktadırlar. Birincisi, sıklıkla bireysel ve toplu olarak memleketlerine para göndermektedirler. İkincisi, döndüklerinde kazandıkları değerli tecrübelerini ülkelerine

aktarmaktadırlar. Üçüncüsü, gelir ve iş imkânı sağlayabilecek küçük yatırımlar yapabilmektedirler. Dördüncüsü, sosyal sermaye ve fayda bağlamında yeni fikirlerin ülkelerine taşınmasına aracı olmaktadırlar. Son olarak, doğdukları ülke ile gittikleri ülke arasında bir köprü vazifesi görerek uluslararası bir network/işbirliği geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Batı modernleşme teorisi endüstrileşmenin, kırdan kente göçün, refah devleti gibi modern kurumların ortaya çıkışının ailenin yaşlıya desteğini azalttığı hipotezine dayanmaktadır. Büyük coğrafi göçlerin aileyi bir kenara ittiği ve yaşlıyı yalnızlık derdiyle/sorunuyla baş başa bıraktığı iddia edilmektedir. Ancak Asya ülkelerinde modernleşmenin ila da aile bağlarını ciddi anlamda zayıflattığı sonucu çıkmamaktadır. Özellikle yaşlı bakımında devletlerin müdahil olmak istememesi nedeniyle yaşlı bakım sisteminin geleneksel düzeyde aileye dayalı kaldığı bilinmektedir.

Emeklilik dönemlerinde yaşlılar ya "yerinde yaşlanma"yı tercih ederler ya da başka yerlere göç ederler veya yaşlı bakım kurumlarına yerleştirilirler. Yerinde yaşlanma modeli son zamanlarda kurumsal bakıma bir alternatif olarak geliştirilmiştir. Çünkü huzurevlerine yerleştirilen yaşlılar doğup büyüdükleri yerlerden koparıldıkları için çoğu zaman büyük bir mutsuzluk yaşarlar. Mümkün olduğu kadar onları yerlerinde tutmak ve sağlık hizmetlerini ayaklarına getirmek bir seçenek olarak sunulmaktadır. Türkiye'de evde bakım modelinin özellikle belediyeler tarafından yürütülmesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Fakat bu, bazen her yaşlının tercihi olmamaktadır. Şehirde yaşamış bir insan, emeklilik sonrası bakım hizmetlerinin daha az olduğu kırı seçebilmektedir. Tersi de doğrudur. Bütün yakınları şehre göç etmiş elden ayaktan düşmüş bir yaşlı, mecbur kaldığında şehre yakınlarının yanına gelebilmektedir. Göç bağlamından asıl dramatik olan bu yaşlının durumudur. Bir yandan yakınlarına kavuşmanın sevincini yaşarken öte yandan doğup büyüdüğü toprakların hasreti burnundan tütmektedir. Mesela, şehirde yaşamaya mecbur kalmış Karadenizli bir yaşlı bir Karadeniz türküsü çaldığında kentin beton yapıları arasında o güzel yaylalardan ayrılmanın acısına gark olmaktadır.

Belirli bir etnik gruba dayalı göçmen yaşlı azınlıkların gittikleri yerlerde farklı dezavantajlara sahip oldukları bilinmektedir. Düşük sosyo-ekonomik statüye sahip

olmaları, artan yaşları ve bununla birlikte büyüyen sağlık sorunları durumu göçmen yaşlı azınlık açısından içinden çıkılmaz bir hale sokmaktadır. Çünkü göçmen yaşlılar için sosyal ve sağlık hizmet ağlarına ulaşmaları yerli nüfusa oranla daha zordur. Göç ettikleri zamanlarda sağlıklı ve zinde olan bu insanlardan sonuna kadar faydalanan ülkeler, yaşlandıkları vakit sağlık harcamaları artınca dolaylı olarak onları memleketlerine yönlendirme/geri gönderme yoluna gitmektedirler. Gençlik yıllarında ağır işlerde çalıştıkları için kas-iskelet hastalıklarına ve psikolojik rahatsızlıklara yakalanma riskleri çok yüksektir.

Yaşlı azınlık grupların bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek huzurevleri ya hiç yoktur ya da çok azdır. Kaldı ki kalacakları huzurevi olsa da onlara bakacak profesyonel personelin farklı kültürlerden olması büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Çoğu zaman aynı kültürden yaşlıya bakacak yaşlı bakım uzmanlarını, sosyal çalışmacıları ve uygulamalı gerontologları bulmak çok zordur. Örneğin, yaşlının dilini tam anlamamak sorunlarına çözüm üretmede sorunlar oluşturmaktadır. Sadece dil değil, çalışanın huzurevi sakininin farklı yemek kültürünü dahi bilmesi gerekmektedir. Dahası, sadece yaşlının biyolojik ihtiyaçlarına ve bedensel tıbbi bakımına değil, manevi bakımı kapsamına giren dini ihtiyaçlarını da karşılamak lazım gelmektedir. Mesela, daha 1895'te kurulan Darülaceze'de Sultan II. Abdülhamid, Müslümanlar için camiyi, Hıristiyanlar için kiliseyi ve Museviler için sinagogu burada yaptırmıştır.

Göçmen yaşlı azınlığın evde bakım halleri de bundan farksız değildir. Çünkü evde yaşlıya bakabilecek aile bireyleri de büyük oranda yaşlı bakım eğitiminden mahrumdurlar. Evlerde yaşlının bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir modeli de tasarlamadıkları için yaşlının hareket kabiliyetini sınırlandırmaktadırlar. Örneğin, banyolar kaygan malzemeden yapılınca yaşlıların en çok yaşadıkları ve hatta ölümlerle sonuçlanan düşme vakaları artmaktadır. Asansörü olmayan bir evde yaşayan bir yaşlının dik merdivenlerden inip çıkması bile başlı başına bir sorun olabilmektedir. Göçmen ailelerin sosyo-ekonomik durumları elvermediği için de oturdukları kiralık evleri değiştirme şansları pek olmamaktadır. Kendi evlerinde yaşasalar bile onları yaşlının ihtiyacına göre yeniden restore imkânına sahip değillerdir.

Emeklilik yeri, yaşlılar için önemli hale gelmiştir. Çünkü emekli sayısı arttıkça, göç, oturma ve topluluk sorunları gerontolojinin bağımsız yaşama ve başarılı yaşlanma idealleriyle alakadar hale gelmektedir. Bu nedenle, insanların nerede emekli oldukları ve emeklilik için nasıl bir kültürel alan oluşturdukları çok önemli hale gelmektedir (Katz, 2009).

Sonuç Yerine

Günümüz küresel göç çağında nüfus hareketleri ve farklı kültürel arasındaki ilişkiler, mekânı ve yaşlının içinde bulunduğu sakinlerini de dönüştürmeye başlamıştır. Urry'in belirttiği gibi, artık çoğu şey, belirli bir yerde meskûn toplumların ötesinde gelişmektedir (Urry, 2000). Öyle ki ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojileri alanında gelişmeler insana farklı bir adres dayatmakta ve yeni bir hüviyet kazandırmaya çalışmaktadırlar. Mekândaki bu küresel hareketlilik, daha kapsamlı bir aidiyet formunun oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir, ama insanlar, özellikle yaşlılar, gittikleri yerlerde ve döndükleri vatanlarında yalnızlıktan ve sosyal izolasyondan yakalarını kurtaramamaktadırlar.

Yaşlılara yönelik kitle iletişim araçları vasıtasıyla yürütülen algı operasyonları, toplumun yaşlıya bakışını değiştirmektedir. İhtiyardan daha çok gençlik ön plana çıkarılmakta, yaşlı beden ise ekonomik kârı öne alan farklı sektörlerin bir ticari metaı/nesnesi haline getirilmektedir. Dolayısıyla yaşlıya karşı duyulan saygının ve hürmetin ölçüsü değişmeye başlamıştır. Mesela, eskiden yaşlı ebeveynlere bakım bir İlahi emir olarak telaki edilirken, çoğu ülkede artık bu karşılıklı çıkara dayalı bir formata bürünmüştür.

Yaşlılara bakışın, modernist söylemin tekdüzeleştirdiği, bir moda gibi küresel ölçekte aynılaşması, belirli bir yerde zorluklarla karşılaşan ihtiyarların hicretinin/göçünün bir ferahlıkla sonuçlanmasını güçleştirmektedir. Dahası, konuk ülkelerin gittikçe göçmene karşı artan tahammülsüzlükleri, azalan konukseverlikleri ve kaybolan ensarlık ruhları, yaşlıları büyük bir endişeye sevk etmektedir. Saygı ve hürmetin ölçüsü ekonomik bir çıkara doğru kaydığı için de onların gelir getiren değil, külfet olan bir yaş grubu olarak görülmesine yol açmaktadır. İşte bu durumda, hâlihazırda bütün toplumlara sirayet eden yaşlılığın negatif algısının değiştirilmesine yönelik projelerin hemen hayata geçirilmesi

gerekmektedir. Böylece, yaşlıları topluma bir külfet olarak gösterenlere karşı, onları dünyamıza ülfet eden bilge konumlarına tekrar getirilmeleri sağlanacaktır.

Kaynakça

Hegland, M. E. (2009). Losing, Using and Crafting Spaces for Aging: Muslim Iranian American Seniors in California's Santa Clara Valley. Jay Sokollovsky (ed.), The Cultural Context of Aging içinde (s. 302-324). London: Praeger.

Katz, S. (2009). Spaces of Age, Snowbirds and the Gerontology of Mobility: The Elderscapes of Charlotte County, Florida. Jay Sokollovsky (ed.), The Cultural Context of Aging içinde (s. 463-486). London: Praeger.

Malmberg, B. (2006). Global Population Ageing, Migration and European External Policies. http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/walter_migration_fin_rep_en.pdf (erişim: 1.3.2019).

Martinez, I. L. (2009). Aging in Exile: Family Support and Emotional Well-Being among Older Cuban Immigrants in the United States. Jay Sokollovsky (ed.), The Cultural Context of Aging içinde (s. 325-345). London: Praeger.

Rowles, G. D. (1980). Prisoners of Space? Exploring Geographical Experience of Older People. Boulder, Colorado: Westview Press.

Urry, J. (2000). Sociology Beyond Societies. Mobilities for the Twenty-First Century. London and New York: Routledge.